

Klarspråk som politik och praktik – ett demokratiprojekt eller ”tips och råd” i arbetet?

Lena Lind Palicki
Språkrådet

Vad är klarspråk?

Mottagaranpassning

Myndighetsspråkvård

Ett enkelt och tydligt
språk

Ett demokratiskt
språk

Definition enligt TNC

”språk som dels är tydligt, dels är begripligt för de avsedda mottagarna”.

Från: www.rikstermbanken.se, sökord: *klarspråk*

Projektet ”Klarspråk som politik och praktik”

- Medverkande: Andreas Nord (Göteborgs universitet) och Lena Lind Palicki (Språkrådet)
- Projektets övergripande forskningsfråga: ”Vad händer när ett språkpolitiskt projekt av klarspråkstyp implementeras?”
- Syfte: ”att beskriva klarspråksarbetet som språkpolitiskt projekt för att på så sätt öka den empiriska och teoretiska förståelsen av språkpolitiska projekt av denna typ, särskilt för villkoren för implementering av dem”.
- Undersöks genom att det sverigesvenska klarspråksarbetet följs från dess politiska kontext till genomförandekontexterna, där det möter lokala förutsättningar, mål och motiv.

Projektets övergripande frågor

- Vad händer när klarspråk rör sig från den politiska sfären till det faktiska genomförandet, där det möter lokala förutsättningar, mål och motiv?
- Är det sig likt eller förändras det?
- Vad är klarspråk på de olika nivåerna?
- Hur motiveras det och vilka problem ska det lösa?
- Vilket motstånd möter klarspråk på de olika nivåerna?

Klarspråk från politik till praktik

På makronivå:

- I utredningar, betänkanden, propositioner och andra förarbeten till lagen
- I centralt framtagna riktlinjer
- I språklagen

På mesonivå:

- I presentationer och säljtexter
- I riktlinjer, språkpolicyer, mallar och malltexter etc

På mikronivå:

- Utbildningar
- Språkgranskning
- (Om)skrivna texter

Vad är klarspråk på de olika nivåerna?

I lagen

”Klarspråksparagrafen” i språklagen: ”Språket i offentlig förvaltning ska vara vårdat, enkelt och begripligt.” (Språklagen 2009:600, § 11, motsvarande i Sveriges språkpolitiska mål)

I centrala dokument

Språket ska inte vara ett hinder för människor att ta del i samhällslivet, att förstå beslut och att engagera sig politiskt. Ett klart och begripligt språk är nödvändigt för att dialogen mellan beslutsfattare och medborgare ska fungera. Det är också en **demokratisk** rättighet att få begriplig information. (Klarspråk lönar sig 2006:9)

Det är också i högsta grad en **demokratisk** fråga att alla offentliga texter skrivs så att den intresserade allmänheten och inte minst de folkvalda kan, vill och orkar ta del av dem. Annars kan det aldrig bli vare sig samhällsdebatt eller folkstyre i demokratisk mening. (Ehrenberg-Sundin 2000:170)

Det är en självklar utgångspunkt för den offentliga verksamheten att språket som används ska kunna förstås av dem som berörs av åtgärder som vidtas eller beslut som fattas av domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra företrädare för offentlig verksamhet. Detta, som brukar beskrivas som ett krav på klarspråk, uttrycks i 11 § [av språklagen]. (Värna språken – förslag till språklag 2008:257)

I en marknadsföringstext

Principen för klarspråk är mycket enkel: Mottagaren ska förstå texten och ta till sig avsändarens syfte. Klarspråksskribenten måste alltså utgå från läsaren och anpassa texten (innehåll, språk och utformning) för att läsaren ska förstå texten så som skribenten eller beställaren vill att texten ska bli förstådd. Detta måste naturligtvis även vara grunden för all typ av kommunikation som ska fungera och vara effektiv. Du kan själv testa hur mottagaranpassad och effektiv din text är med klarspråkstestet.

I en annan marknadsföringstext

Vad är klarspråk?

Klarspråk är att kvalitetssäkra texter enligt de faktorer som påverkar texters begriplighet. Du ser vad vi menar i denna klarspråksredigerade text. 38 klarspråksfaktorer finns samlade i webbchecklistan Klarspråkstestet hos myndigheten Språkrådet.

I ännu en marknadsföringstext

Vid det här laget har vi gedigen erfarenhet av språkprojekt, både från myndigheter, länsstyrelser och privata företag. Vi etablerar klarspråksvisionen i hela organisationen och utvecklar medarbetarnas förmåga att uttrycka sig klart och tydligt. Vi mäter och följer upp med hjälp av Regeringskansliets Klarspråkstest.

I en klarspråksutbildning

de vi jobbar med de ja jobbar med **e principerna för klarspråk å klarspråk e de arbete som har funnits i dom offentliga verksamheterna sen sjuttitalet egentligen i å med du-reformen å en jämlikhetssträvan att medborgarna ska ha rätt å begripa vad vi skriver å säger eh så har forskningen språkforskningen tagit fram eh ett antal faktor som vis- som gör texter asså f- vi har fått reda på lite mer va som gör en text mer begriplig mindre begriplig och de e utifrån den forskning som ja kommer med tips (.) till er**

I intervjuer med kurshållare och deltagare

Kurshållaren:

”för att förenklat då, men jag ser det som motsvarande de trettiåtta faktorerna i klarspråkstestet liksom”

Deltagaren:

”tydligt och enkelt språk så uppfattade jag nog det”

Varför klarspråk?

(Hur motiveras klarspråk och vilka problem ska det lösa?)

Varför arbeta med klarspråk?

Det finns många goda skäl att satsa på klarspraksarbete. Begripliga myndighetstexter

främjar demokratin och rättssäkerheten

ökar medborgarnas förtroende för myndigheterna

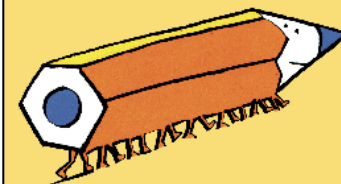
sparar tid och pengar.

Det är dessutom lag på att myndigheter ska sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt (förvaltningslagen, 1986:223) och på att allmänhetens kontakter med myndigheten underlättas genom ett klart och begripligt språk (verksförordningen, 1995:1322).

Riksdagen har även beslutat om en nationell språkpolitik, som bland annat innebär att den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.

Klarspråk

– för en vårdad, enkel och begriplig svenska

I marknadsföringstexter

Det finns många vinster med att genomföra ett språkprojekt på företaget. Resultatet blir en enhetlig ton i företagets texter, effektivare skrivsätt och nöjdare kunder. För att inte tala om den personliga utvecklingen hos medarbetarna. Det är ju så kul att diskutera språk!

Vi på Företag 2 är språkkonsulter och vi arbetar med att göra texter bättre. Bättre texter ökar din lönsamhet, bygger ett starkt varumärke och stärker förtroendet för dig och dina produkter eller tjänster. Klicka runt här på webbplatsen för att få veta mer om oss och vad vi kan erbjuda dig.

I: Vad tycker du att du fick med dig från den här utbildningen?

D: ungefär samma som den här längre utbildningen nämen hur viktigt det är att tänka lite mer på hur man skriver men sen var det vissa småsaker som jag verkligen har tänkt på efter både det här med att hon sa att varje gång man skriver [*en del borttaget*] hon sa att man ska förbättra sin skrift varje gång jag tänker att jag skriver de här texterna ofta då tänker jag varje gång nä kanske inte varje gång men jag försöker ibland att nu när jag skriver har jag försökt tänka på det plus det här hon sa om att ha verbet och substantivet tidigt i meningen och det var en sån där sak jag tycker att såna där lätta saker som man hör är lätta att komma ihåg [*en del borttaget*] **såna där småknep tycker jag är bra de kan hänga kvar länge**

Vilket motstånd möter klarspråk på de olika nivåerna?

Upplevt motstånd (kurshållare)

I: händer det att deltagarna ifrågasätter klarspråksprinciperna?
Eller är dom så att säga med på klarspråkståget?

K: **de håller absolut inte alltid med om klarspråksprinciperna**
eh vanliga invändningar man får är att det nä måste absolut
vara en lång bakgrund innan så man förstår eh eller nä man
kan inte bara lyfta fram resultatet för då läser de inte eh om
varför de har kommit fram till den rekommendationen och vi vill
ju att de ska läsa allt eh och nä de här det här krångelspråket
här **det måste stå så för så står det i lagen** eller vi kan inte
ändra de här orden för det här är de orden de använder i lagen
eller ja, **det finns ju gott om såna invändningar mot
klarspråksprinciperna**

... men inte lika mycket på andra nivåer

I: Protesterar de nånsin mot klarspråksideologin? Det här med att språket ska vara demokratiskt och till för alla och så

K: inte så här de är fel utan då säger dom att det är viktigare att det står som det står i lagen än att det är lätt för många att begripa. Det här är tillräckligt lätt ehh **det är sällan de säger att det är dåligt med demokrati** och det är bra att folk inte förstår. Ibland då och då så kommer det att nån säger att jag kan ju inte skriva rakt ut att projektet blev försenat för att jag glömde säga till lasse innan jag gick på semester liksom. Nåra gånger kommer det såna konkreta att vi kan inte säga här rakt ut

I: när de inte vill att mottagarna ska förstå

K: nä precis

Konkurrerande mål och motiv (kurshållare)

K: Det som händer är ju att min chef sa att jag måste stryka vilka som hade gjort si och vilka som har gjort så eller politikerna kommer inte att godkänna om det här står i klartext eller vi måste använda samma skrivning som i uppdraget trots att den är jättedålig eh den typen av motiveringar men SEN är det ju också så att alla säger att ja det är så bra att människor ska ha rätt å begripa å självklart ska vi vara tydliga med vad vi står för och vad vi vill men sen när de ska skriva det så vågar de inte skriva saker rakt ut.

Konkurrerande mål och motiv (deltagare)

D: det enda är ju att det är så frustrerande att man vill ju och man tycker det är jättekul och det är så viktigt och så går man och så gör man nån uppgift emellan och så när man slutar kursen **så kommer man in i sina gamla spår igen** men det är ju en del som fastnar man inser det det är ju en del man tänker till ibland å får lite småtips sådär som hänger kvar

I: Vad tänkte du att den här utbildningen skulle innehålla?

D: jo jag tänkte väl att den skulle innehålla lite tips och idéer och eftersom vi skulle skicka in texter att vi skulle jobba med konkreta texter för att se om man skulle kunna förbättra dom

Motstånd i säljtexter

Klarspråk för jurister

Kan juridiska texter vara juridiskt hållbara och samtidigt leva upp till språklagens krav på ett vårdat, enkelt och begripligt språk?

Välkommen till ett seminarium om klarspråk och juridik. Seminariet vänder sig till dig som arbetar som jurist inom såväl privat som offentlig sektor och som vill hitta ett sätt att skriva modernt och begripligt utan att göra avkall på innehåll eller precision.

Vad kan klarspråk bli i praktiken?

*Små tips
och råd i
arbetet*

*Ett
utvecklingsprojekt
för skribenter*

En stilart

En kvalitetskontroll

*Roliga
språdiskussion
er*

Vad kan vi lära oss av det här?

- När klarspråk omsätts i praktiken blir det någonting annat än i den centrala (politiska) diskursen.
- Alla mottagare har sina egna lokala ”språkprojekt” – som innebär att de har sina egna motiv, mål och förutsättningar.
- Att ha förståelse för vad klarspråk är och blir i olika sammanhang ger möjlighet att bättre möta människor i deras egna ”språkprojekt” och att också möta och förstå motståndet.
- Om vi medvetandegör vilka problem som klarspråk ska lösa så kan vi bättre anpassa våra insatser.
- Detta projekt kan bidra till att säga något om klarspråksarbetets villkor och förutsättningarna för genomförandet.

Tack!

Lena Lind Palicki

Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen

E-post: lena.lind-palicki@sprakradet.se